

MARCELI KOSMAN

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ PAN W 1980 R.

I. SPRAWY OGÓLNE¹

1. STRUKTURA

W okresie sprawozdawczym struktura Biblioteki nie uległa zmianie, w jej skład wchodziły następujące jednostki organizacyjne: Dział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, Dział Opracowania Nowych Druków i Czasopism, Dział Zbiorów Specjalnych, Dział Udostępniania, Przechowywania i Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych w Kórniku, Dział Udostępniania Bibliotecznego w Poznaniu, Dział Muzealny, Zespół d.s. Badań nad Dziejami Książki i Bibliotek, Pracownia Edytorska, Dział Administracyjno-Finansowo-Gospodarczy.

Nad działalnością badawczą czuwała Rada Naukowa powołana na okres kadencji władz PAN 1978-1980 pod przewodnictwem członka rzeczywistego PAN prof. Gerarda Labudy. Rada poniosła stratę wskutek śmierci swego długoletniego członka i zastępcy przewodniczącego prof. Zdzisława Kaczmarczyka (9 sierpnia 1980 r.).

W obsadzie funkcji kierowniczych nie zaszły w stosunku do poprzedniego roku zmiany; z dniem 1 października 1980 r. wakujące stanowisko zastępcy dyrektora objął dr Zbigniew Kalisz, adiunkt naukowo-badawczy.

Biblioteka realizowała swe statutowe cele na odcinku badawczym i pomocniczym (gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów). W dalszym ciągu wiele wysiłku wymagała realizacja zadań pokontrolnych².

¹ Podstawę części sprawozdania stanowiły materiały przygotowane przez kierowników jednostek organizacyjnych placówki, zwłaszcza mgr Dobrochnę Bolewską (Dział Gromadzenia), dra Zbigniewa Kalisza (Dział Muzealny) i główną księgową Marię Lehmann.

² Opracowano regulamin kontroli wewnętrznej, zatwierdzony przez dyrektora generalnego PAN, a także regulamin jednostek organizacyjnych placówki.

Inwentaryzacja, skonstrum i wycena:

a) Druki nowe i czasopisma. Do sprawdzenia pozostało część książek formatu 4 i czasopisma. Kontynuowana jest wycena.

2. KADRA

Według stanu na dzień 31 grudnia 1980 r. Biblioteka Kórnicka PAN zatrudniała 55 osób na pełnych etatach. Stan osobowy w poszczególnych grupach przedstawiał się następująco:

- pracownicy naukowo-badawczy: 5 osób (2 docentów, 2 adiunktów i 1 asystent. Uchwałą 81/80 Rady Państwa z dnia 13 XI 1980 r. doc. Marcei Kosman otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych,
- bibliotekarze dyplomowani: 4 osoby (2 starszych kustoszy, 1 kustosz, 1 dokumentalista)³,
- pracownicy służby bibliotecznej: 16 osób,
- pracownicy służby muzealnej: 5 osób,
- pracownicy obsługi: 18 osób.

W niepełnym wymiarze godzin pracowały 4 osoby, ogółem zatrudniano 59 osób, w tym 16 mężczyzn.

3. BUDŻET. ADMINISTRACJA

Środki budżetowe oraz specjalne (związane z działalnością usługową Działu Muzealnego) w zasadzie odpowiadały potrzebom. Plan został wykonany w 98,90% w budżecie (oszczędności osobowego funduszu wynikały w urlopów bezpłatnych, w zakresie elektryczności zaś — wykonanie: 86% — nie z oszczędności, co było zjawiskiem pożądanym, ale z niedostarczenia placówce pełnych rachunków za rok 1980). Pełny obraz dają załączone tabele.

Wiele kłopotów w realizacji zadań wynikało z ograniczeń limitowych wydatków na gospodarkę nieuspołecznioną. Występowaliśmy do władz z postulatami w tej kwestii. Reagowaliśmy też w sytuacjach, kiedy opłaty za usługi (m. in. konserwację urządzeń telefonicznych) wydawały się nadmierne. Zalecenia władz w zakresie ograniczeń zapasów materiałowych staraliśmy się realizować, ale pełne ich przestrzeganie doprowadziłoby do uniemożliwienia normalnego funkcjonowania Biblioteki.

b) Zbiory specjalne. Zakończono inwentaryzację i skontrum. Kontynuowana jest wycena.

c) Zbiory muzealne i graficzne. Zakończono inwentaryzację i skontrum zbiorów muzealnych. Opracowano zasady ich wyceny. Kontynuowana jest wycena. Przeprowadzono skontrum ekslibrisów. Zakończono inwentaryzację kartografii.

Uwzględniono niektóre zasady ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. Urz. Ministra Kultury i Sztuki Nr 9 poz. 57), w sprawie tej zaproponowano Samodzielnemu Oddziałowi Inspekcji PAN utrzymanie niektórych dotychczasowych zasad ewidencji.

³ Odeszli: dr Ryszard Marciniak 16 II 1980 r. do Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, dr Andrzej Mężynski od 1 II 1980 r. do Biblioteki PAN w Warszawie.

Tabela 1. Wykonanie budżetu w roku 1980

Wydatki			
Nazwa paragrafu	Plan	Wykonanie	% wykonania
Osobowy fundusz płac	2 935 620,—	2 890 816,—	98,5
Bezosobowy fundusz płac	54 000,—	53 979,—	100,0
Fundusz honorariów	30 000,—	29 970,—	100,0
Fundusz na kraj. podr. służb.	34 000,—	32 175,50	97,3
Stypendia naukowe	24 500,—	23 500,—	95,9
Materiały i przedm. nietrw.	425 000,—	420 317,20	98,9
Energia	65 000,—	56 090,02	86,0
Usługi materialne	1 000 000,—	997 733,90	99,8
Usługi niematerialne	90 000,—	88 565,—	98,4
Zakup książek	1 100 000,—	1 099 961,—	100,0
Składki na ubezp. społecz.	587 100,—	578 493,—	98,5
Różne opłaty i podatki	2 000,—	1 975,—	98,7
Zakładowy fundusz mieszk.	29 400,—	29 400,—	100,0
Zakładowy fundusz socjalny	58 700,—	58 700,—	100,0
Ogółem budżet wydatków	6 435 320,—	6 361 675,62	98,9
Dochody			
Nazwa paragrafu	Plan	Wykonanie	% wykonania
Wpływy z usł. dla jedn. uspoł.	40 000,—	29 250,—	73,1
Wpływy z usł. dla jedn. nieusp.	30 000,—	39 587,—	132,0
Wpływy ze sprzed. wydawnictw	30 000,—	36 728,05	122,4
Sprzedaż materiałów	—	6 284,20	
Nadwyżka środków specjalnych	—	201 000,—	
Rozliczenia z lat ubiegłych	—	166,—	
Ogółem budżet dochodów	100 000,—	313 015,25	313,0

Tabela 2. Wykonanie zadań w zakresie środków specjalnych w roku 1980

Dochody			
Nazwa paragrafu	Plan	Wykonanie	% wykonania
Wpływy z usług dla jedn. nieusp.	1 309 000,—	1 309 151,—	100,
Wpływy ze sprzedaży wydawnictw	8 000,—	8 330,—	104
Ogółem dochody	1 317 000,—	1 317 481,—	100
Wydatki			
Nazwa paragrafu	Plan	Wykonanie	% wykonania
Osobowy fundusz płac	266 000,—	265 161,—	99,6
Bezosobowy fundusz płac	62 000,—	60 664,—	98,0
Fundusz na kraj. podr. służbowe	500,—	296,80	59,0
Materiały i przedm. nietrwałe	200 000,—	130 105,25	65,0
Usługi materialne	601 000,—	595 389,40	99,1
Usługi niematerialne	127 000,—	126 695,50	99,8
Składki na ubezp. społeczne	53 000,—	53 132,—	100,0
Dotacje na zakład. fund. mieszk.	2 500,—	2 500,—	100,0
Dotacje na zakład. fund. socjalny	5 000,—	5 000,—	100,0
Ogółem koszty	1 317 000,—	1 238 943,95	94

Wydatki ze środków specjalnych wynosiły 94,1⁰%, podstawowy z nich dotyczył konserwacji mebli (ponad 381 tys. zł).

Biblioteka w dalszym ciągu była właścicielem 11 posesji⁴. Wstępne projekty rozbudowy magazynów zostały poddane krytycznej ocenie i po weryfikacji będzie przedstawiona alternatywna wersja: II i III etap budowy magazynu bibliotecznego lub adaptacja dotychczasowych pomieszczeń w oficynie nad jeziorem.

Prowadzono remonty bieżące pomieszczeń zamkowych oraz mieszkalnych, zakończono m. in. adaptację magazynu książek w przyziemiu zamkowym na miejscu dawnego magazynu powozów. Częste trudności występowały w związku z transportem książek z Kórnika do Pałacu Działyńskich, ze względu na oszczędności paliwowe ograniczono też dowozy z 3 do 2 razy w ciągu tygodnia.

II. PRACE BADAWCZE I DYDAKTYCZNE

1. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Do głównych kierunków działalności naukowej należały badania nad kulturą staropolską oraz dziejami Biblioteki Kórnickiej na tle nowożytnych księgozbiorów naukowych w Polsce. Były one ściśle powiązane ze zbiorami placówki, a także innych bibliotek środowiska poznańskiego. Nadto podejmowano zagadnienia związane z XIX stuleciem na terenie Wielkopolski.

W pierwszym z tych nurtów tkwiły prace wokół serii wydawniczych placówki — związany od kilku lat z programem badawczym dr Zdzisław Spieralski z Instytutu Historii PAN w Warszawie przystąpił do analizy podstawy źródłowej *Lites ac res gestae*, przygotowując kolejny artykuł z tego zakresu dla „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej”. Doc. Helena Chłopocka kontynuowała studia nad stosunkami polsko-krzyżackimi w XIV wieku, w tym nad rozprawą obejmującą czasy Kazimierza Wielkiego oraz popularnonaukowym tomem pt. *Kulisy polityki zakonu krzyżackiego*.

Ukończona została 20-arkuszowa rozprawa na temat *Acta Tomicianiana w kulturze politycznej Polski okresu Odrodzenia*, podjęta przez R. Marciniaka w 1976 r. Opublikowany został z tego zakresu artykuł na temat tzw. Zводу Sapieżyńskiego. Podstawa źródłowa *Tomicianów* stanowiła przedmiot badań Z. Spieralskiego, który przeprowadzał kwerendy w zbiorach kórnickich, AGAD, Ossolineum i w księżnicach krakowskich.

400-lecie Uniwersytetu Wileńskiego stało się przedmiotem badań M. Kosmana. Obok recenzji wydawnictw litewskich poświęconych uczelni złożył on do druku 3,5-arkuszowy zarys jej dziejów (seria Nauka dla

⁴ Zamek, 3 oficyny, 6 budynków mieszkalnych w Kórniku oraz Pałac Działyńskich wraz z „domkiem gotyckim” w Poznaniu.

Wszystkich Oddział PAN w Krakowie) oraz przystąpił do studiów monograficznych nad Akademią Wileńską. Kontynuował też kwerendy do tematu: protestantyzm poreformacyjny w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Jednoty Ewangelicko-Reformowanej w Wilnie.

Monografię na temat działalności politycznej i poglądów społecznych Tytusa Działyńskiego ukończył Stanisław Potocki (praca doktorska). Obok wcześniej podjętych tematów (zob. *Sprawozdania 1977 - 1979 r.*). Szkołą Pracy Domowej Kobiet zajęła się mgr Zofia Nowak, prasą wielkopolską pod zaborem pruskim dr Zbigniew Kalisz, Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk w PRL zaś dr Tomasz Naganowski.

Na łamach „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej” z. 15 i 16 (przewidziane na 1979 r., opublikowane z opóźnieniem w 1980 r.) ukazały się prace z dziejów placówki oraz Fundacji Zakłady Kórnickie, przede wszystkim obszerna rozprawa Z. Kalisza na temat gospodarki fundacji i jej zakładów w latach 1925 - 1953, omówienie wybranych kolekcji muzealnych (meble, złotnictwo, grafika) oraz działalności bibliotekarskiej Kajetana Wincentego Kielisińskiego i Zygmunta Celichowskiego. Przygotowany został zbiór studiów M. Kosmana na temat dziejów placówki (główne kierunki działalności, sylwetki badaczy Wieku Złotego, funkcje w zakresie udostępniania na terenie Kórniku i Poznania, bilans okresu po II wojnie światowej itd.).

Znaczną część miejsca we wspomnianych zeszytach „Pamiętnika” zajęła książka staropolska, z tego zakresu M. B. Topolska ogłosiła studia nad czytelnictwem w Wielkim Księstwie Litewskim korzystając z kwerend krajowych i zagranicznych. Dalsze artykuły pióra J. Seredyki, J. Rzońcy, A. Filipczak dotyczą parlamentaryzmu staropolskiego. Włączenie prac autorów spoza placówki — co jest widoczne w przygotowywanych zeszytach — pozwala znacznie rozszerzyć problematykę staropolską opierając się na źródłach kórnickich i innych. Szczegółowe zestawienie publikacji pracowników za okres sprawozdawczy zawiera imienny wykaz.

WYKAZ PUBLIKACJI ZA ROK 1980

D. Bolewska

1. Trudy bibliotekarskie Kajetana Wincentego Kielisińskiego w Kórniku (1840 - 1849). „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15 1979 s. 63 - 77 (wyd. 1980).

H. Chłopocka

1. Korespondencja Augusta Bielowskiego z Biblioteką Kórnicką w latach 1845 do 1876. Część I. Wymiana listów z Tytusem Działyńskim w latach 1847 do 1860. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 16 s. 163 - 233 (wyd. 1980).
2. Korespondencja (jak wyżej). Część II. Wymiana listów z Kajetanem Wincentym Kielisińskim, Ludwikiem Koenigkiem, Wojciechem Kętrzyńskim, Janem Działyńskim, Celiną Zamoyską-Działyńską i Zygmuntem Celichowskim w latach 1845 do 1876. Ibidem 17 (1980).

3. L'erudizione italiana di Paolo Włodkowic e degli altri canonisti di Polonia ai processi tra Polonia e l'Ordine Teutonico nel Quattrocento. [W:] Italia, Venezia e Polonia tra Medio Evo e Età Moderna — a cura di Vittore Branca e Sante Gracioti. Firenze 1980 s. 137-148.
4. [Współautorstwo z W. Schich] Die Ausbreitung des Cistersirns erordens östlich von Elbe und Saale. [W:] Die Zisterzienser Ordensleben zwischen Ideal und Wirklichkeit. Aachen 1980 s. 93-104.
5. Edycja i reedycja „Satyry” Jana Falkenberga. „Zapiski Historyczne” 45: 1980 r. 4 s. 97-103.
6. Sekretarz redakcji „Roczniki Historyczne” 46: 1980

A. Chyczewska

1. Kórnicki zbiór graficzny. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15: 1979 s. 43-62 (wyd. 1980).

B. Dolczewska

1. Zabytkowe złotnictwo w zbiorach kórnickich. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15: 1979 s. 25-42 (wyd. 1980 r.).
2. Zarys historii mebli w zamku kórnickim (wspólnie z Z. Dolczewskim). „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15: 1979 s. 7-24 (wyd. 1980 r.).

S. Gibasiewicz

1. Co z tą medalografią? „Biuletyn Numizmatyczny” nr 2: 1980 s. 38-39.
2. Rec.: F. W. Schlickeisen, R. Pallmann, Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der Neuere Zeit, des Mittelalters und des Altertums. „Biuletyn Numizmatyczny” nr 5: 1980 s. 92-94.

Z. Kalisz

1. Fundacja Zakłady Kórnickie w latach 1925-1953. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15 1979 (wyd. 1980) s. 137-202.
2. Gospodarka Fundacji Zakłady Kórnickie. Ibidem z. 16 s. 35-161.
3. Głosy opinii publicznej o Fundacji Zakłady Kórnickie. Ibidem s. 235-244.

M. Kosman

1. Kórnik (z serii: Zwiedzamy Zabytki i Muzea). „Sport i Turystyka” Warszawa 1980 s. 44.
2. Polacy w Wielkim Księstwie Litewskim. [W:] Społeczeństwo Polski średnio-wiecznej (praca zbiorowa). Warszawa 1980 s. 347-378.
3. Wspomnienie o Stefanie Weymanie (1913-1978). „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15 1979 s. 281-289 (wyd. 1980).
4. Sprawozdanie z działalności Biblioteki Kórnickiej PAN w 1977 r. Ibidem s. 267-279.
5. Akielewicz i Celichowski. Ze stosunków polsko-litewskich w drugiej połowie XIX wieku. Ibidem 16 1980 s. 17-34.
6. Sprawozdanie z działalności Biblioteki Kórnickiej PAN w 1978 r. Ibidem s. 275-291.
7. Podsumowanie. [W:] W stulecie śmierci Jana Działyńskiego. Materiały z serii popularnonaukowej zorganizowanej przez Kórnickie Towarzystwo Kulturalne i Bibliotekę Kórnicką PAN. Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne. Poznań 1980 s. 106-108.
8. Rec.: Polska — Niemcy — Europa. Praca zbiorowa pod red. A. Czubińskiego. UAM Poznań 1977 s. 649. „Studia Historica Slavo-Germanica” 9: 1980 s. 348-351.

9. Rec.: H. Rietz: Z dziejów życia umysłowego Rygi w okresie Oświecenia. Toruń 1977 s. 286. Ibidem s. 246 - 248.
10. Rec.: J. Seredyka: Rzeczpospolita w ostatnich latach panowania Zygmunta III (1629 - 1632). Opole 1979 s. 231. „Nowe Książki” 1: 1980 s. 25 - 27.
11. Rec.: W. Myślenicki: Pomorscy sprzymierzeńcy Jagiellończyków. Poznań 1979 s. 344. Ibidem 11: 1980 s. 84 - 85.
12. Rec.: A. Brückner: Starożytna Litwa — ludy i bogi. Olsztyn 1979 s. 240. Ibidem 12: 1980 s. 31 - 32.
13. Rec.: Pomorze Zachodnie w żywotach Ottona. Warszawa 1979 s. 196. Ibidem 14: 1980 s. 24 - 25.
14. Rec.: W. A. Serczyk: Historia Ukrainy. Wrocław 1979 s. 500. Ibidem 16: 1980 s. 37 - 39.
15. Rec.: W. Gastpary: Historia protestantyzmu w Polsce od połowy XVIII w. do I wojny światowej. Warszawa 1977 s. 400; Tenże protestantyzm w Polsce w dobie dwóch wojen światowych 1914 - 1945. Cz. 1: 1919 - 1939. Warszawa 1979 s. 306. Ibidem 19: 1980 s. 77 - 79.
16. Rec.: J. Tazbir: Bracia Polscy na wygnaniu. Warszawa 1977 s. 282. „Euhemer — Przegląd Religioznawczy” 1: 1980 s. 86 - 87.
17. Rec.: J. Jurginis: Pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje. Wilno 1979 s. 128. Ibidem s. 110 - 112.
18. Rec.: Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego w Poznaniu 1829 - 1979. Poznań 1979 s. 124 + 37 ilustr. „Kronika Wielkopolski” 4: 1979 (wyd. 1980).
19. Rec.: J. Topolski: Gniezno — zarys dziejów. Poznań 1979 s. 178; „Rocznik Koniński” 9: 1980 s. 287 - 290.
20. Rec.: J. Tazbir: Piotr Skarga — szermierz Kontrreformacji. Warszawa 1979 s. 344; „Roczniki Historyczne” 46: 1980 s. 218 - 221.
21. Rec.: Vilniaus universiteto istorija 1579 - 1803... 1803 - 1940. Wilno 1976 - 1977 s. 319. Ibidem s. 221 - 222.
22. Rec.: D. Beauvois: Lumière et société en Europe de l'Est: l'Université de Vilna et les écoles polonaises de l'Empire russe 1803 - 1832, I/II. Paris—Lille 1977 s. 916. Ibidem s. 226 - 228.
23. Potomkowie Piasta. „Tydzień” 12: 1980 s. 10 - 11 i 17.
24. Twórcy państwowości. Ibidem 1980.
25. „Ojciec historii naszej...”. Ibidem 20: 1980 s. 10 - 11.
26. Późniejsi Piastowie. Ibidem 25: 1980 s. 6 - 7 i 12.
27. Piastowie w opinii potomnych. Ibidem 30: 1980 s. 10 - 11.
28. Droga do Czarnolasu. Ibidem 34: 1980 s. 6 - 7.
29. Cztery wieki Zamościa. Ibidem 37: 1980 s. 10 - 11.
30. Biblista z Wągrowca. Ibidem 51 - 52: 1980 s. 13 - 14.
31. Protestanci w Polsce (do połowy XX wieku). Kraków 1980 (seria Nauka dla Wszystkich) s. 60.
- Rec.: A. Kempfi, „Jednota”. Miesięcznik religijno-społeczny 11/12: 1980 R. XXIV (XXXIX) s. 27 - 28.
32. Rec.: Dzieje Inowrocławia. T. I pod red. M. Biskupa. Warszawa 1979; „Rocznik Koniński” 8: 1980 s. 262 - 264.
33. Rec.: Ziemia Wrzesińska. Przeszłość i teraźniejszość. Pod red. J. Deresiewicza. Warszawa—Poznań 1978 s. 467; ibidem s. 265 - 267.
34. Redakcja: „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 15: 1980 s. 300 + 23 il.; 16: 1980 s. 300.

T. Naganowski

1. Najcenniejszy zbiór (dzieł Jana Kochanowskiego w Wielkopolsce). „Nurt” nr 9 (185): 1980 s. 32.

K. Nizio

1. Język Judaszka w polskim przekładzie powieści M. Sałtykowa-Szczedrina *Państwo Gołowiełowicie*. „Studia Polonistyczne” nr 7: 1980.

S. Potocki

1. Jan Działyński w oczach ojca. [W:] W stulecie śmierci Jana Działyńskiego. Materiały z sesji popularnonaukowej. Poznań (1980 s. 22 - 33.
Także współredakcja tomu.
Pracownicy Biblioteki uczestniczyli w popularyzowaniu zbiorów poprzez programy telewizyjne (zwłaszcza w „Antykwaracie” — na temat rękopisów i starych druków, także w „Skarbcu” i poznańskim „Teleskopie”), byli autorami artykułów na łamach prasy.

2. WYDAWNICTWA ŹRÓDŁOWE

Kontynuowano prace nad krytyczną edycją *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum* (editio tertia) t. II. Prace te prowadziła doc. H. Chłopocka przy udziale najpierw dra R. Marciniaka, a następnie mgr M. Lamberti (komentarze, indeksy).

Rada Naukowa podjęła uchwałę o dwutorowości w zakresie *Acta Tomicianae*, zgodnie z przedstawioną w poprzednim sprawozdaniu sugestią Z. Spieralskiego. W toku znajdują się prace nad kontynuacją edycji oraz nad editio altera pierwszych ośmiu tomów ogłoszonych w polowie ubiegłego stulecia przez Tytusa Działyńskiego.

3. KSZTAŁCENIE KADRY

Stosunkowo wiele miejsca — ze względu na znaczną liczbę niedawno zatrudnionych absolwentów studiów wyższych — zajmowały praktyki wewnętrzne, mające na celu pełne zaznajomienie ich ze zbiorami i kierunkami prac podstawowych placówki (6 osób).

Drugi kierunek — to przygotowanie prac, zwłaszcza na stopień naukowy, w ramach seminariów doktorskich. Prowadzili je doc. H. Chłopocka i prof. M. Kosman, z placówki uczestniczyło w nich 8 osób. Nadto 2 osoby brały udział w seminariach na UAM. Młodzi pracownicy w ramach urlopów naukowych i delegacji przeprowadzili kwerendy w bibliotekach i archiwach Warszawy, Wrocławia oraz Krakowa. S. Potocki na podstawie uchwały Rady Naukowej Instytutu Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu z dnia 23 VI 1980 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych (temat rozprawy *Poglądy i działalność polityczno-społeczna Tytusa Działyńskiego 1796 - 1861*).

4. DYDAKTYKA UNIWERSYTECKA

W wymiarze $\frac{1}{2}$ etatu nadal związani byli z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM samodzielni pracownicy naukowo-badawczy placówki, którzy byli również członkami Rady Naukowej

tegoż Instytutu. Tą drogą istniał też ścisły związek między uczelnią a Biblioteką, poprzez stały program uczestnictwa studentów w poznawaniu zbiorów specjalnych, a także podejmowanie tematów prac dyplomowych na podstawie zbiorów kórnickich.

Doc. Chłopocka prowadziła wykład z zakresu edytorstwa oraz seminaria magisterskie dla III i IV roku studentów stacjonarnych. Prof. Kosman podjął wykład na temat: Miejsce bibliotek w kulturze, w jego seminariach uczestniczyli studenci III i IV roku studium stacjonarnego i zaocznego. Łącznie wypromowali 35 magistrów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Pod ich opieką znajdowało się też kilkunastu doktorantów⁵.

W okresie wakacyjnym w praktykach na terenie Biblioteki uczestniczyło 4 studentów z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Śląskiego.

III. ZBIORY

1. GROMADZENIE

W roku sprawozdawczym zbiory Biblioteki Kórnickiej powiększyły się o 7010 wol. na sumę ponad 1,2 mln złotych. Wartość nabytków w zakresie kupna, wymiany i darów przedstawia się następująco:

Tabela 3

kupno	3353 wol. wartość	1 034 827,50
wymiana	2513 wol. wartość	108 366,—
dary	1016 wol. wartość	45 435,—
prenumerata	128 tyt. wartość	98 838,—
	7010 wol. wartość	1 285 466,50

Wzrost zasobu w poszczególnych zespołach Biblioteki wykazuje tabela 4.

Do księgi akcesyjnej darów wprowadzono 1016 wol. Z wymiany wpłynęło 2513 wol. W liczbie tej mieszczą się również pozycje otrzymane od stałych zagranicznych (77) i polskich (78) kontrahentów, którzy prowadzą wymianę z Biblioteką Kórnicką. Z punktów wymiany zagranicznej otrzymano 91 tytułów czasopism i 106 wol. druków. W zamian wysłaliśmy „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” z. 15 i 16, *Katalog Archiwum Bibliotecznego 1869-1923* Wrocław 1979 (łącznie 174 wol.).

Poprzez krajową międzybiblioteczną wymianę druków uzupełniono

⁵ Niektóre prace doktorskie i magisterskie stanowiły podstawę do artykułów przygotowywanych dla „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej”. Umożliwiano też młodszemu pracownikom placówki publikację prac, głównie recenzji, na łamach innych periodyków o profilu historycznym.

Tabela 4. Sprawozdanie z gromadzenia zbiorów w Bibliotece Kórnickiej PAN za rok 1980

	Stan na 31 XII 1979		Stan na 31 XII 1980			
	Ogółem	Opracowane	Ogółem	Opracowane	Ogółem	Opracowane
	wol.	j. inw.	wol.	wol.	j. inw.	wol.
Druki nowe zwarte	164 711	121 169	159 540	167 649	123 796	162 941
Czasopisma	67 462	5 771	57 388	70 911	5 783	58 478
Rękopisy	12 855	12 774	12 780	12 882	12 899	12 917
Dyplomy	245	245	245	245	245	245
Archiwum Biblioteczne	528	489	528	528	489	528
Kolekcja Oyrzyńskiego	350	350	350	350	350	350
Dokumenty życia społecznego	3 949	—	—	4 029	—	—
Inkunabuły	168	168	168	168	168	168
Druki polskie XVII i XVIII w. i druki obce XVI - XVIII w.	27 578	26 826	27 593	27 638	26 980	27 733
Cimelia	1 752	2 027	1 752	1 752	2 027	1 752
Muzykalia	931	883	921	931	883	921
Grafika i ekslibrisy	27 076	24 831	25 155	27 083	24 831	25 155
Kartografia	2 597	1 793	2 582	2 601	1 797	2 586
Fotografia stara i klisze	56 943	2 917	3 330	56 988	2 917	3 330
Mikrofilmy	4 893	4 776	4 854	5 169	5 052	5 130
Fotokopie i kserokopie	8 375	347	6 505	8 375	347	6 505
Makiety starych druków	26	26	26	32	32	32
Zespół Komisji Ekspertów	35	35	35	35	35	35
Muzealia	8 253	8 222	8 269	8 266	8 235	8 282
Numizmaty	10 802	10 788	10 789	10 834	10 820	10 821
Banknoty	1 633	1 632	1 632	1 635	1 634	1 634
Przeźrocza	—	—	—	1	—	—

posiadane już tytuły czasopism o 645 numerów i zbiory nowych druków o 170 wol.

Sumy wydane na nabytki z kupna kształtowały się następująco: na zakup książek i druków ciągłych 537 880 zł, na kupno czasopism poza prenumeratą 46 037 zł, zbiorów specjalnych 450 910 zł (w tym mikrofilmy, makiety, przeźrocza 140 143 zł).

Oto ciekawsze z pozyskanych nabytków:

Najstarszą historyczną część rękopisów kórnickich wzbogacił XVII-wieczny rękopis *Begründeter Gesicht von Ankunst und Vortgang des Uhralt Adelischen Geschlechte in Saxen...* 1672 r. Zawarte w nim odpisy dokumentów i wypisy z kronik od XII - XIV w. dotyczą terenów zamieszkałych przez plemiona Słowian Zachodnich należące do tzw. lechickiej gałęzi językowej.

Rękopisy XIX i XX-wieczne powiększono nabytkami dotyczącymi dawnej i współczesnej historii Wielkopolski. Znalazły się tu m. in. papiery Stanisława Wawrzyniaka, członka Organizacji Bojowej Stronnictwa Narodowego na Ziemiach Zachodnich w latach 1939 - 1940. Osobną

część tych materiałów stanowią spisy ewidencyjne mężczyzn rezerwistów podlegających służbie wojskowej w armii pruskiej w latach 1865 - 1869. Organizację i działalność cechu rzeźnickiego w Kórniku w latach 1855 - 1947 dokumentują materiały, które wiążą się z analogicznymi dla cechu szewskiego także przechowywanymi w Bibliotece Kórnickiej. Cenne faktograficznie są prace Stanisława Gibasiewicza, Adama Grzegorowskiego, Franciszka Hołderna, Elżbiety Orhon napisane na konkurs Kórnickiego Towarzystwa Kulturalnego dotyczące tematyki regionalnej.

Literaria wzbogaciły kolejne partie archiwum literackiego Kazimierzy Iłakowiczówny, którego najcenniejszą część stanowi prywatna korespondencja poetki.

Zbiór starych druków powiększył się o 154 dzieła w 140 woluminach. Tak znaczny przyrost zawdzięczamy wycofaniu z dubletów XVII w. 91 druków w 90 wol. i włączeniu ich do zbiorów. Znalazło się wśród nich wiele egzemplarzy pochodzących jeszcze ze zbiorów Tytusa Działyńskiego oraz inną interesującą nas proveniencją, a także sporo rzadkości. Jak zawsze starano się pozyskiwać przede wszystkim druki dotyczące w jakiś sposób Polski. 20 nabytków tegorocznych to wytwory oficyn wielkopolskich, z tych 2 panegiryki są przypuszczalnie unikatami; nie notuje ich Estreicher ani Centralny Katalog Starodruków Wielkopolskich.

Z druków obcych nabyliśmy 9 dzieł z XVI w., kilka wydań klasyków greckich i rzymskich, mały zespół druków masonskich oraz dzieła dotyczące historii, literatury i kultury francuskiej.

Podobnie jak w roku ubiegłym znikome są zakupy z pozostałych zbiorów specjalnych (grafiki, muzealiów i in.). Stały wzrost wartości handlowej tych obiektów przy niewielkiej podaży antykwarycznej uniemożliwia systematyczny i sprofilowany zakup z tego zakresu. Z numizmatów na uwagę zasługuje kupiony z rąk prywatnych srebrny talar toruński Władysława IV z 1637, który stanowi rzadkość w polskich zbiorach numizmatycznych. Ciekawym nabytkiem dla zbiorów kartograficznych był osiemnastowieczny *Atlas Curieux... in welchen den General Land Charten von America, Africa, Asia und Europa enthalten sind...* (autorstwo Gabriela Bodenehra, wydany w Augsburgu ok. 1730 r.). Liczy on 101 sztychowanych map częściowo kolorowanych i jest prawdopodobnie drugim (obok egzemplarza Biblioteki Narodowej) w Polsce.

W roku sprawozdawczym z budżetu bibliotecznego finansowano również makiety cennych, a niekiedy unikatowych starych druków, które w połączeniu z istniejącymi już makietami stworzyły możliwość stałej wystawy zbiorów specjalnych.

2. OPRACOWANIE. INWENTARYZACJA

Tabela 5

A. Zbiory nowe — katalogowanie:

	liczba			
	dziel	wol.	tomów	kart
druki	3203	3383	3382	5762
czasopisma	14	46	153 nr	70
Razem	3217	3429	3535	5832

B. Zbiory specjalne

Rękopisy

1. Skatalogowano rękopisy staropolskie sygn. 273 - 285 i sygn. 289 - 290 oraz częściowo 278 - 288, a także literaria sygn. 510, 513, 520, 521, 532, 534 i dokończono 540.

2. Zinwentaryzowano rękopisy sygn. 12782 - 12906, czyli 125 jednostek w 137 wol., oraz uporządkowano materiały K. Młakowiczówny nabyte w 1980 r. i dołączono do wcześniej opracowanych ok. 80 jednostek.

Sporządzono indeksy osób i miejscowości do opracowanych nabytków.

3. Dokonano pełnej wyceny zbioru rękopisów, dyplomów pergaminowych i archiwum bibliotecznego (do 1953 r.), ustalono braki i podsumowano wyniki.

Stare druki

1. Skatalogowano druki XVI - XVIII w.: 154 dzieła i opracowano je kompleksowo pod kątem przydatności do różnych kartotek.

2. Przeprowadzono skontrum dubletów XVII w. (wprowadzając do zbiorów 91 poz.) oraz inwenturę cimeliów formatu octavo.

3. Dokonano wyceny oraz wpisu starodruków (wartości) do ksiąg inwentarzowych — druki zwarte (ponad 29 tys. poz.).

Mikrofilmy: założono nową księgę inwentarzową, opracowano i wpisano 307 poz. sygn. 4782 - 5089.

Fotokopie: opracowano i wpisano sygn. 389 - 149 sztuk.

Dokumenty życia społecznego: przeprowadzono wstępne prace porządkowe.

C. Muzealia

— inwentaryzacja nabytków muzealnych — 10 poz. (MK 5746 - 5755),

— inwentaryzacja dokumentacji konserwatorskiej z lat 1978 - 1980,

— opracowanie nowej ekspozycji sal muzealnych — wyszukiwanie nabytków,

— opisywanie odbitek i błon, spis przedmiotów sfotografowanych, dołączenie zdjęć do kart naukowych — 459.

D. Grafika i kartografia

- przeprowadzono meliorację katalogu grafiki i kartografii,
- prace nad inwentaryzacją kartografii. W trakcie opracowywania okazało się, że znaczna ich część stanowi już materiał zinwentaryzowany, który dostał się do tego zespołu skutkiem odpadnięcia sygnatur dolepionych do brzegów. Częściowo wskutek zaginięcia kart katalogowych i niemożliwością łatwego znalezienia sygnatury, czasem niewłaściwego doboru hasła, mapy te zaliczono do nie zinwentaryzowanych.

E. Banknoty i numizmaty

Przygotowanie banknotów do wpisu — opis i przepakowanie (sygn. 11075 - 11209; 2266 - 2306; 31 - 349); wpis banknotów do inwentarza (sygn. 11 - 1558).

3. UDOSTĘPNIANIE

A. Kórnik

W roku sprawozdawczym w czytelnii w Kórniku odnotowano 590 odwiedzin, liczba czytelników zaś wynosiła 267. Udostępniono ogółem 2494 wol., w tym:

wydawnictw zwartych (n.dr.)	— 594 wol.
czasopism	— 558 wol.
zbiorów specjalnych	— 1342 wol. (w tym 923 rękopisów i 364 wol. starych druków)

Pozycji wypożyczonych do czytelnii z poszczególnych pracowni było ok. 550 wol.

Wypożyczenia poza bibliotekę czytelnikom z Kórnika i okolic:

druki zwarte	— 1143 wol.
czasopisma	— 133 wol.

Ogółem udostępniono — 14 862 wol.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna: do innych bibliotek wysłano — 198 poz., sprawdzono — 40 poz.

Na przełomie września i października 1980 r. przeprowadzono akcję monitowania czytelników i niektórych instytucji. Sprawdzone rewerysy i wysłano 67 monitów indywidualnych i 9 do instytucji, z czego ponad 40% z pozytywnym rezultatem.

B. Poznań

W roku sprawozdawczym zanotowano w czytelni 7896 odwiedzin i wydano 657 kart bibliotecznych.

Struktura czytelników kształtowała się podobnie jak w roku ubiegłym. Najliczniejszą grupę stanowili pracownicy nauki PAN i UAM (60%), następnie studenci — głównie historycy, poloniści (37%), wreszcie osoby przygodne — ok. 3%.

Z Kórnika sprowadzono 1956 dzieł, w tym ze zbiorów specjalnych — 438 jednostek inwentarzowych.

Ogółem udostępniono w czytelni około 18,5 tys. wol., w tym:

druków zwartych — 13 120 wol.

czasopism — 5 032 wol.

zbiorów specjalnych — 438 jedn. inwent.

4. INFORMACJA NAUKOWA

Opracowany został i złożony w Wydawnictwie Poznańskim nowy przewodnik po zbiorach muzealnych i bibliotecznych w objętości 4,5 arkuszy (B. Dolczewska i M. Kosman), przewidziany do publikacji na 1982 r. Chwilowo jedynym dostępnym dla zwiedzających tekstem informacyjnym jest szkic M. Kosmana na temat Kórnik (Sport i Turystyka, Warszawa 1980). Niestety, w dalszym ciągu nie doczekał się wydania złożony w 1976 r. w powielarni Uniwersytetu Adama Mickiewicza *Inwentarz rękopisów* zeszyt 4.

W Dziale Udostępniania przygotowuje się również wystawki biblioteczne dla zwiedzających — w roku sprawozdawczym zorganizowano ich 22 dla ok. 350 osób, głównie studentów kierunków humanistycznych i bibliotekarzy.

Korzystano z urządzeń reprograficznych Ośrodka Informacji Naukowej PAN i z kopiarki Biblioteki Instytutu Zachodniego, gdzie wykonano 1340 odbitek kserograficznych. Kopiarka ta jest niezwykle przydatna dla czytelników, ale brak papieru, tuszu powoduje konieczność ograniczenia szerszego jej wykorzystania (w roku 1979 wykonano ok. 6000 odbitek).

Wykonano 54 kwerendy pisemne, prezentowano zbiory specjalne: odbyło się 27 prelekcji, opracowano stałą ekspozycję starych druków, wystawę poświęconą stuleciu śmierci Jana Działyńskiego, wystawę zbiorów specjalnych z okazji nadania imienia Tytusa Działyńskiego Kołu Przyjaciół Książki w Górze, przygotowano także materiały na wystawę starodruków „Ze skarbów bibliotek wielkopolskich” z okazji VIII Zjazdu Bibliotekarzy Polskich w ratuszu poznańskim.

Zamek kórnicki zwiedziło osób dorosłych 80 190, młodzieży 81 768,

obcokrajowców 26 413. Ogółem placówkę zwiedziło — w ciągu 9 miesięcy (w styczniu, lutym i grudniu była nieczynna) — 169 756 osób, w tym wozownię 5 367. Szczególną uwagę przywiązywaliśmy do form zwiedzania przez grupy specjalne i oficjalne delegacje⁶. Staraliśmy się prezentować te zabytki kultury narodowej, które posiadają wartość unikalną.

5. WSPÓŁPRACA ZE ŚRODOWISKIEM

W maju udostępniono obiekt Kórnickiemu Towarzystwu Kulturalnemu na organizowany „Koncert Magnoliowy”. Na zamku kórnickim odbyła się także 31 marca i 1 kwietnia sesja popularnonaukowa zorganizowana przez Kórnickie Towarzystwo Kulturalne i Bibliotekę Kórnicką w 100 rocznicę śmierci Jana Działyńskiego. We wrześniu gościliśmy na zamku uczestników międzynarodowej sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Dendrologii PAN w Kórniku. Systematycznie udostępniano na imprezy naukowe i kulturalne Salę Malinową w Pałacu Działyńskich.

IV. UWAGI KOŃCOWE

Bilans okresu 1976 - 1980. Plany na lata 1981 - 1985

Do osiągnięć okresu 1976 - 1980 należały obchody jubileuszowe 150-lecia Biblioteki Kórnickiej, które pozwoliły w stopniu przedtem nie spotykanym ukazać społeczeństwu dzieje placówki, jej zbiory oraz miejsce w kulturze narodowej, w tym edukacji patriotycznej społeczeństwa. Ukazało się wiele publikacji naukowych oraz popularnych, głównie pióra pracowników placówki, dzięki czemu uniknęliśmy charakterystycznego przy takich okazjach rozziwmu między wiedzą specjalistyczną a drogami upowszechniania przez prasę. Na podkreślenie zasługuje szerokie zainteresowanie dziennikarzy problemem oraz bliskie kontakty z nami podczas przygotowywania publikacji. To samo należy powiedzieć o radiu i telewizji⁷. W przygotowaniu obchodów zaangażowany był cały szczupły personel, w tym wytrawni znawcy zbiorów, którzy uczestniczyli jako autorzy artykułów i rozpraw zamieszczanych w kolejnych — począwszy od 12 — zeszytach „Pamiętnika”. Z wdzięcznością wspominamy

⁶ Spośród wizyt oficjalnych gości wymienimy delegacje: KC PZPR, Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Ministerstwa Obrony Narodowej. Ponadto zbiorcy kórnickie zwiedzili m. in. konsul generalny ZSRR w Poznaniu N. Gusiew, prof. Konrad Bloch z USA — laureat nagrody Nobla, minister Handlu Zagranicznego W. Brytanii, prezes Rady Nadzorczej Koncernu „Fiat” (Włochy), prezes Narodowego Banku Polskiego, a także uczestnicy kilku sesji naukowych zorganizowanych w Poznaniu.

⁷ Dokładniejsze uwagi w tym zakresie zawierają nasze sprawozdania w „Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej” z. 16 (s. 288 - 290) i 17 (obszerny materiał o 150-leciu).

pomoc ze strony władz państwowych, politycznych i Polskiej Akademii Nauk, z satysfakcją zaś objęcie honorowego protektoratu przez Przewodniczącego Rady Państwa prof. Henryka Jabłońskiego.

Osiągnięciem stało się wprowadzenie od 1976 r. systematycznego cyklu rocznego w wydawaniu „Pamiętnika”⁸, a także zwiększenie liczby osób zainteresowanych uzyskiwaniem stopni naukowych. W latach 1978–1980 wypromowano trzech doktorów, dalsi uczestniczą w seminariach prowadzonych w placówce i poza nią, natomiast nikt nie uzyskał cenzusu bibliotekarza dyplomowanego. Podwyższanie kwalifikacji stało się koniecznością, biorąc pod uwagę potrzeby naukowe i edytorskie, a także opracowywanie zbiorów specjalnych. Biblioteka poniosła bolesną stratę — na początku września 1978 r. zmarł jej długoletni były dyrektor doc. dr Stefan Weyman (1955–1975)⁹, z którego nazwiskiem związane było odbudowanie poznańskiej siedziby (Pałac Działyńskich) i gruntowny remont zamku kórnickiego, utworzenie Oddziału w Poznaniu (czytelnia, informatorium, pracownia edytorska), kontynuacja zamierzeń w zakresie informacji o zbiorach. Z placówki odeszło 5 bibliotekarzy dyplomowanych, w tym 4 z doktoratem. Istotne znaczenie z kolei miało nawiązanie stałej współpracy na płaszczyźnie edytorstwa z wytrawnym badaczem XVI wieku drem Zdzisławem Spieralskim z Instytutu Historii PAN oraz w ramach Zespołu Badań nad Książką i Bibliotekami z kilku osobami przygotowującymi rozprawy doktorskie¹⁰.

Powiększona została o 162 m² powierzchnia magazynowa, co zabezpieczyło rezerwy kilkuletnie, jednakże realizacja zaplanowanego magazynu (tzw. II i ewent. III zadanie) jest nieodczowna. Alternatywę stanowi tu — zgodnie zresztą z dawnymi planami powojennymi — adaptacja na cele biblioteczne jeśli nie całej, to przynajmniej w części, oficyny nad jeziorem w Kórniku. Zdecydowanie wystąpiliśmy przeciw utrzymywaniu przez placówkę czynszowych domów i obciążaniu placówki sprawami lokatorskimi, przy zaległościach w zadaniach podstawowych. Skrócony został znacznie cykl opracowywania nabytków, które obok druków nowych (w tym darów ze Stacji Naukowych PAN w Rzymie i Paryżu) wzbogaciły się o cenne rękopisy (m. in. Kazimiery Hłakowiczówny i Romana Brandstaettera).

Na lata 1981–1985 zasadnicze zadania kształtują się następująco:

⁸ Upřednio od 1929 r. ukazało się 11 zeszytów, w minionym zaś pięcioleciu 5, tj. 12–16.

⁹ M. Kosman: *Wspomnienie o Stefanie Weymanie*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 15: 1980 s. 285–287.

¹⁰ W zakresie katalogowania zbiorów specjalnych oraz edytorstwa (zwłaszcza źródeł średniowiecznych i staropolskich) występują trudności kadrowe. Stanowi to odbicie kryzysu obserwowanego w tej dziedzinie na płaszczyźnie ogólnopolskiej. Stąd nie przypadek, że następują opóźnienia w kontynuacji *Lites ac res gestae*... oraz przerwa w opracowywaniu następnych tomów *Acta Tomiciana*. Por. nasze

1. ZABYTKOWE BUDOWLE

Spośród 11 budynków znajdujących się w gestii placówki należy zdecydowanie i ostatecznie rozstać się z posesjami mieszkalnymi w Kórniku, spadkiem z doby fundacji, z których część znajduje się w fatalnym stanie. Pierwszym krokiem było przekazanie 4 spośród nich w administrację kompetentnemu przedsiębiorstwu państwowemu¹¹.

Natomiast należy skupić uwagę na problemie obu zabytkowych siedzib: zamku kórnickiego i Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Aktualnie na pierwszy plan wysunęły się kwestie remontu dachów. W zamku kórnickim zgodnie z ekspertyzą czeka nas najprawdopodobniej całkowita wymiana drewnianej konstrukcji nośnej oraz pokrycia. Byłoby to najpoważniejsze zadanie na najbliższe pięciolecie, rozpoczęliśmy pertraktacje z poznańską Pracownią Konserwacji Zabytków. Władze miejskie Poznania do chwili obecnej nie wywiązały się z przyjętego z własnej inicjatywy zobowiązania naprawy dachu w Pałacu Działyńskich, którego stan w ciągu ostatnich dwóch latach znacznie się pogorszył i spowodował m. in. zaгрыbienie ścian¹². Uprzednio niezbędne prace były wykonywane na bieżąco i we własnym zakresie przez placówkę, stan obecny wiąże się z miejskim planem „rewaloryzacji” Starego Rynku.

Z dalszych spraw — pilne jest systematyczne zabezpieczanie wnętrz zamkowych, których stan wskutek nadmiernej eksploatacji (ruch turystyczny) budzi poważne zaniepokojenie. Na pierwszym planie znajdują się cenne posadzki (obecnie oddano do konserwacji podłogę w Gabinecie Zamoyskiego, który po odnowieniu nie powinien być przekazany do masowego zwiedzania; winno być ono możliwe jedynie pośrednio poprzez barierkę umieszczoną w drzwiach wejściowych); rozwiązania wymaga też sprawa Sali Mauretańskiej, której drewniana podłoga, a zarazem zabytkowy strop Sali Jadalnej (Herbowej) są niebezpiecznie odkształcone. Nie było to — podkreślam z całym naciskiem — pomieszczenie przystosowane do turystyki masowej, jeśli nie chcemy go zdewastować, należy z obecnej formy zwiedzania tej cennej sali na I piętrze zrezygnować albo znacznie je ograniczyć. Do sprawy wrócę niżej w punkcie 3.

Kwestią otwartą jest przywrócenie dawnego charakteru Sali Czerwonej w poznańskim pałacu, przed kilku laty rozważaliśmy propozycję rekonstrukcji i wystawienia w niszach dwóch par posągów władców (gipsowe modele zostały zrekonstruowane przez doc. Józefa Kopczyńskiego z PWSSP w Poznaniu). Wiązałoby się to z rezygnacją z obecnego cha-

uwagi w poprzednich sprawozdaniach za lata 1976-1979 w „Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej” z. 14-17.

¹¹ Zob. wyżej przypis 4.

¹² Zob. pismo konserwatora zabytków w Poznaniu z dnia 7 VIII 1979 r. KL-A 195-844-79 (akta bieżące Biblioteki Kórnickiej).

rakteru sali w ostatnich czasach przeznaczonej na imprezy masowe. Były one uzasadnione w pierwszym okresie powojennym, obecnie jednak Poznań posiada wiele innych pomieszczeń mogących służyć odczytom lub muzyce młodzieżowej.

Problem dyskusyjny również stanowi przyszłość dwóch oficyn — nad jeziorem i tzw. Klaudynówki. Pierwsza z nich została podczas II wojny światowej zeszpecona nadbudową, zapada się część fundamentów. Przywrócenie dawnego kształtu ze względów praktycznych niestety — jak się wydaje — nie wchodzi w rachubę. Należałoby zaadaptować budynek w całości na cele biblioteczne (magazyn i pracownię) lub pozostawiając częściowo lokatorów, połowę pomieszczeń przeznaczyć na magazyny. Stan Klaudynówki jest fatalny, placówka jednak nie jest w stanie sprostać zadaniom konserwatorskim w odniesieniu do wszystkich budynków zabytkowych. Przypomnę, że władze miejskie w rozmowach ze mną rozważały kwestię przejęcia tej oficyny z przeznaczeniem dla Urzędu Stanu Cywilnego. Wydaje się, że byłaby to propozycja do rozważenia. Z tym wszystkim jednak wiąże się problem mieszkań zastępczych dla lokatorów.

2. GROMADZENIE ZBIORÓW. KONSERWACJA

Biblioteka winna aktywnie prowadzić politykę gromadzenia zbiorów specjalnych (głównie związanych z okresem staropolskim — wyekspluatowanym, wiekiem XIX — tu możliwości są spore, choć potrzeba włożyć wiele trudu w poszukiwania; wreszcie ze współczesną kulturą Wielkopolski — z uwzględnieniem daleko idącej selekcji) — realizacja ramowa założeń wiąże się z możliwościami finansowymi (na ogół nie było w tym względzie dotąd trudności), magazynowymi (kłopoty już się pojawiły), wreszcie z opracowaniem na bieżąco nabytków: intensyfikacja gromadzenia pociąga za sobą konieczność skierowania dodatkowych sił w tym właśnie zakresie. Chodzi bowiem o to, by nie zwiększać zaległości w zakresie bieżących zadań podstawowych. Stąd niekiedy pojawia się dylemat: intensywne gromadzenie zbiorów specjalnych czy też poprzestawanie na formie biernej, to jest rozpatrywaniu napływających ofert. Konieczne jest zachowanie umiaru, obie skrajności są niebezpieczne; zdajemy sobie jednak sprawę z obowiązku czuwania nad tym, by najcenniejszy dorobek kultury regionu znajdował dla siebie właściwe miejsce.

Konserwacja zbiorów budzi poważne zastrzeżenia, podobnie jak magazynowanie. Placówka winna dysponować dobrze wyposażoną pracownią konserwatorską, ze wzmocnioną w dwójnasób obsadą. Korzystamy z usług introligatorów na zewnątrz, na miejscu wykonywane są podstawowe prace związane z rękopisami i starymi drukami. Dalekie od wymagań są temperatura, część regałów, warunki przewożenia zbiorów z Kórnika do Poznania. To, co możliwe, wykonujemy w kierunku zała-

godzenia nieprawidłowości. Gdyby jednak w pełni chcieć zrealizować zadania z zakresu konserwatorskiego, mające na uwadze zbiory a nie użytkownika, należałoby zlikwidować dowożenie materiałów z Kórnika do Poznania, a kto wie, czy na jakiś czas nie zamknąć również czytelní w Kórniku. Oczywiście takie rozwiązanie jest nie do przyjęcia. Należy szukać rozwiązań pozytywnych a nie poprzestać na negacji.

3. UDOSTĘPNIANIE. INFORMACJA NAUKOWA

Faktem jest istnienie czytelní w Kórniku i cieszącej się znacznym zainteresowaniem dogodnie położonej i dobrze zorganizowanej czytelní w Poznaniu. Kontynuujemy mikrofilmowanie zbiorów, zdając sobie jednak sprawę z niechęci czytelników do posługiwania się wtórną formą. Należałoby konsekwentnie przestrzegać zasady prezencyjności — wyjątek stanowić tu mogliby pracownicy pod warunkiem natychmiastowego dostarczenia żądanej pozycji. Obowiązek zaopatrywania w lektury wypożyczane na zewnątrz mieszkańców Kórnik a oraz regionu Śremu i Środy (zwłaszcza studentów stacjonarnych i zaocznych) winny przejąć biblioteki publiczne.

Zdecydowanych zmian wymaga udostępnianie muzealne. Wprawdzie liczba zwiedzających spadła z ok. 220 tys. w 1975 r. do ok. 170 tys. w 1980 r., niemniej jednak wydaje się, że trzeba powiedzieć otwarcie: zamek kórnicki nie jest przystosowany do turystyki masowej i należy w tym kierunku prowadzić dalsze działania, jeśli nie chcemy obiektu zdewastować jeszcze w bieżącym stuleciu. Konieczny jest dalszy spadek liczby zwiedzających, tak by nie przekraczała 100 tys. osób rocznie — a docelowo należy dążyć do przyjmowania głównie grup specjalistycznych, których liczba powinna nadal, i to wyraźnie, wzrastać. Ponieważ środowisko kórnickie nastawiło się na turystykę, konieczne byłoby zrealizowanie zamierzeń związanych z dostosowaniem oficyny przyzamkowej, obecnie zajętej przez lokatorów, na cele muzealne (znajduje się ona w gestii Instytutu Dendrologii PAN, stąd sprawa wykracza poza program naszej placówki). Nieodzowna wydaje się korekta typowego programu zwiedzania zamku.

W zakresie informacji o zbiorach na pierwszy plan wysuwa się ukończenie inwentarza rękopisów: dysponujemy obecnie zeszytami 1-2, na powielanie oczekuje zeszyt 4, pozostaje do wykonania zeszyt 3 obejmujący sygnatury 2701-11007. Jest to najpilniejsze zadanie na lata 1981-1985. Przewidujemy również publikację ok. 2-arkuszowego informatora o Bibliotece, dalsze pozycje pomocnicze (historia placówki, związane z nią postacie), wreszcie przewodniki dla odbiorców o różnym poziomie przygotowania i zainteresowań:

a) Informacje elementarne przynosi M. Kosman: Kórnik. Warszawa 1980 (omawia zwięźle dzieje miasteczka i placówki, zamku, zbiory biblioteczne

i wnętrza muzealne, także park przyzamkowy i zabytki kórnickie) o objętości ok. 1,5 ark.

b) dotychczasowy (6 wydań) obszerniejszy przewodnik po zamku pióra A. Chyczewskiej i S. Weymana zastąpi uaktualniony napisany przez B. Dolczewską i M. Kosmana, objętości 4,5 ark. Przewidziana publikacja w 1982 r.

c) dla specjalistów przewidujemy opracowania monograficzne obejmujące dzieje placówki w całości lub we fragmentach. Aktualnie ukończony został tom studiów z tego zakresu¹³, w toku jest kilka prac monograficznych; finał badań winna stanowić licząca ok. 10 arkuszy praca na temat dziejów i zbiorów Biblioteki Kórnickiej.

d) ponadto planujemy wydawnictwo albumowe obejmujące zamek, jego wnętrza i najciekawsze materiały tak biblioteczne, jak i muzealne.

Biblioteka nie posiada bazy reprograficznej. Zakupiona w grudniu 1978 r. kopiarka jest złej jakości, postoje w jej pracy wynikają z braku papieru.

4. KATALOGI ZBIORÓW SPECJALNYCH

W tym zakresie oczekiwania środowiska humanistycznego, a także zamierzenia Działu Zbiorów Specjalnych znacznie przekraczają realne możliwości na najbliższe lata. Szereg kolekcji mniejszych, w tym typu muzealnego, doczekało się opracowania w formie artykułów na łamach „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej”, inne znajdują się w przygotowaniu. Podstawowe zadania jednak wiążą się ze zbiorami najcenniejszymi, to jest rękopisami i starymi drukami. Aby uniknąć rozproszenia sił, podejmowania zadań bez realnego zabezpieczenia kadrowego, wspomnimy o planach najbliższych:

a) Katalog starych druków polskich XVII wieku (przewidziany na 2 tomy, przygotowanie pierwszego z nich do 1985 r.), który stanowiłby kontynuację opracowanego przez K. Piekarskiego, następnie uzupełnionego przez P. Buchwald-Pelcową oraz M. Muszyńskiego (proweniencja) analogicznego katalogu dla wieku XVI.

b) Katalog rękopisów staropolskich — wydanie tomu II, prace nad tomem III oraz tomem obejmującym teksty literackie¹⁴.

c) Podjęcie prac nad katalogiem rękopisów nowożytnych.

5. WYDAWNICTWA ŹRÓDŁOWE

W ramach editio tertia *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinem-que Cruciferorum* przewidujemy ostateczne złożenie do druku (1981) i publikację t. II obejmującego akta procesu w Warszawie 1339 r.

¹³ Zob. wyżej część II 1 sprawozdania.

¹⁴ Toczy się dyskusja dotycząca koncepcji katalogów zob. w niniejszym tomie „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej” uwagi R. Marciniaka, s. 213 nn.

Acta Tomiciana — kontynuacja: po poprawkach definitywne zakończenie prac nad maszynopisem tomu XVIII (za rok 1538) i jego publikację oraz przygotowanie w ramach reedycji tomu I.

Kontynuowane będzie ogłaszanie na łamach własnego organu mniejszych tekstów ze zbiorów rękopiśmiennych Biblioteki, w zasadzie z wieku XIX, jak w najbliższym okresie korespondencja Józefa Łukaszewicza z Kórnikiem czy Stefana Gillera z czołowymi przedstawicielami literatury polskiej¹⁵.

Pragniemy też przystąpić do realizacji zamiaru wydania w wyborze — po polsku w osobnych tomach — najcenniejszych i najciekawszych materiałów ze zbiorów *Lites* oraz *Acta Tomiciana*.

6. BIBLIOTEKA A ŚRODOWISKO

Jak wspomnieliśmy wyżej, należałoby zastanowić się nad funkcją wewnątrz zabytkowych, wychodząc od możliwości placówki (zadania statutowe, ochrona przed zniszczeniem) oraz oczekiwań środowiska poznańskiego i kórnickiego. Ponieważ między obu tymi elementami zachodzi niejednokrotnie sprzeczność interesów, konieczna jest systematyczna i długofalowa działalność informacyjna, w tym poprzez prasę i telewizję: winna ona uświadamiać niebezpieczeństwa grożące poprzez nadmierną eksploatację tak Sali Czerwonej, jak i — w pierwszym rzędzie — zamku. Spektakularne sukcesy „zagłębia turystycznego” winny być przeciwstawiane bezsensownemu marszowi przez Zamek tłumów, zwłaszcza dzieci (podjęliśmy w tym kierunku działania), zwiedzaniu zaś winno towarzyszyć gruntowne zapoznawanie się z obiektem — jego zbiorami, funkcjami społeczno-kulturalnymi w przeszłości i obecnie.

Dla realizacji udostępniania we właściwym kształcie i proporcjach konieczna jest nadal ścisła współpraca ze środowiskiem kórnickim oraz naukowym Poznania w ramach Oddziału Polskiej Akademii Nauk.

A REPORT ON ACTIVITIES OF THE KÓRNIK LIBRARY OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES IN 1980

Summary

In accordance with the character of annual reports, the manager of the Library discussed its budget, personnel and organization problems and, subsequently, basic activities concerning scientific and didactic work (including the cooperation with the Adam Mickiewicz University Institute of Library Knowledge and Scientific Information and the education of younger scientific workers). An index of publications for the period reported is supplemented. In turn, the manager spoke of collections acquired in 1980 (new books, manuscripts, old prints), their elaborat-

¹⁵ Zob. M. Kosman: „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” — *Spojrzenie wstecz i perspektywy*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 13: 1978 s. 17.

ion and accessibility, including the particularly popular Museum Section at the Library.

As there approached the end of the successive five-year plan (1976 - 1980) basic problems of that period (incl. the introduction of the „Journal of the Kórnik Library” as permanent annual publication) and principal tasks of the years 1981 - 1985, have also been enumerated. The most important problems include the continuation of information on special collections (inventories, manuscript catalogues, a catalogue of old Polish 17th century prints), the training of young personnel, the restriction of visitors to the Museum section and basic repair works in two old objects — the Kórnik Castle and the Działyński Palace in Poznań.